

ویژگی‌های یک طرح درس خوب

مهم‌ترین آموزهٔ تکنولوژی آموزشی کاربرد یافته‌های علمی و هنر تدریس در فرایند یاددهی و یادگیری است

تکنولوژی آموزشی با تلفیق ابتکاری علم یادگیری و هنر تدریس^۱ با فناوری‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، نیل به اهداف آموزشی را محقق می‌سازد. به کلامی دیگر، معلم در مقام تکنولوژیست آموزشی، با ترکیب فعالیت‌های یاددهی و یادگیری، مواد آموزشی و انواع فناوری‌ها، محتوای درس را برای آموزش دادن عملیاتی می‌کند این عمل همان طراحی آموزشی یا اصطلاحاً «تهیهٔ طرح درس» است. بنابراین، طرح درس، در واقع برنامه و نقشه کار معلم برای تحقق اهداف آموزشی در بازه‌های زمانی مشخصی است که مدت آن از یک ساعت کلاسی تا یک‌سال تحصیلی قابل تغییر است.

به خاطر داشته‌باشیم، در تهیهٔ طرح درس، دانش و اطلاعات روان‌شناختی معلم از دانش آموز، تجربه‌ها و نوآوری‌های آموزشی، علاقه و نگرش معلم نسبت به فلسفهٔ تعلیم و تربیت نقش بسزایی دارد. بنابراین طرح درس خوب ویژگی‌هایی دارد که به آن‌ها اشاره خواهیم کرد. پیش از آن، قابل ذکر است که امروزه کاربرد فناوری‌های اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش رونق یافته است و در دو سه سال اخیر، برنامهٔ درسی ملی در مدارس اجرا می‌شود. از این رو، نیاز به تدوین و تنظیم طرح درس با الگویی نو و هم‌سو با اهداف نظام جدید آموزشی کشورمان روز به روز بیشتر احساس می‌شود. معلمان ارجمند ما بیش از هر کسی متوجه این نکته شده‌اند، به طوری که در مدت کوتاهی، چندین نمونه طرح درس جدید، به دفتر مجله ارسال کرده‌اند. ضمن تشکر و قدردانی از علاقه و ابتکار این عزیزان به این نکته توجه کنیم که تهیهٔ طرح درس برای استفاده در محیط‌های مجازی و الکترونیکی، با طرح درسی که برای استفادهٔ معلمان در محیط‌های طبیعی کلاس درس طراحی می‌شود، فرق دارد؛ همان‌طور که طرح درس‌های با رویکرد معلم‌محور و دانش‌آموز محور دو دیدگاه متفاوت‌اند^۲. آنچه در این جا به‌عنوان ویژگی‌های طرح درس خوب مطرح شده، ویژگی‌هایی کلی است که در تهیهٔ هر نوع طرح درس کاربرد دارند. این ویژگی‌ها عبارت‌اند از:

۱. نوشتن کامل طرح درس، نه ارائهٔ یادداشت‌های پراکنده؛
۲. بیان هدف‌های کلی و جزئی یاددهی و یادگیری به‌طور واضح و صریح؛
۳. پیوند دادن اطلاعات و تجربه‌های قبلی دانش‌آموزان با مطالب درس جدید؛
۴. تنظیم مراحل آموزش و سؤال‌های ضمن تدریس، مثال‌ها و مصداق‌های لازم؛
۵. مشخص کردن نوع فعالیت‌های دانش‌آموزان و مدت زمان آن‌ها؛
۶. توجه به تفاوت‌ها، علاقه‌ها و نیازهای دانش‌آموزان در ضمن تدریس؛
۷. تعیین مدت زمان تدریس هر یک از بخش‌های درس؛
۸. انعطاف‌پذیر بودن، به‌گونه‌ای که معلم بتواند در موقعیت‌های جدید و در حین تدریس، روش

تدریس خود را تغییر و اقدامات لازم را انجام دهد؛

۹. ذکر خلاصه مطالب در پایان طرح درس؛

۱۰. معرفی منابع برای مطالعه آزاد (منابعی که در کتابخانه مدرسه وجود دارند)؛

۱۱. پیشنهاد انواع تکالیف آزاد برای تقویت و تسلط دانش آموزان به مطالب جدید، مانند نوشتن انشا درباره موضوع درس، تهیه گزارش، انجام دادن فعالیتی، جمع آوری اطلاعات از منابع غیردرسی، تهیه خلاصه درس و... تا دانش آموزان یک یا دو مورد از آن‌ها را به میل خود انجام دهند.

۱۲. بیان نحوه ارزشیابی معلم از نتیجه طرح درس خود

۱۳. راهنمایی نحوه خود ارزشیابی دانش آموزان از آموخته‌های جدید

در پایان، توجه معلمان ارجمند را به این نکته جلب می‌کنیم:

با توجه به شرایط کلاس درس، امکانات مدرسه، سن دانش آموزان، تفاوت‌های فردی، استعدادهای شخصی، اهداف و موضوع درس، هر معلمی می‌تواند در تهیه طرح درس خود، نکاتی به این ویژگی‌ها اضافه یا مواردی از آن را حذف کند.

در شماره‌های آینده باز هم به این موضوع خواهیم پرداخت. بدون تردید، گفتنی‌ها درباره طرح درس زیاد است. همچنان از معلمان ارجمند انتظار داریم پیشنهادات و نمونه طرح درس‌های خود را برای استفاده سایر همکاران خود به دفتر مجله ارسال کنند.

موفق و پیروز باشید.

* پی‌نوشت.

1. Skinner (1945), Science of Learning and Art of Education

۲. برای اطلاع از الگوهای تهیه طرح درس با دیدگاه‌های متفاوت به شماره‌های ۲۸، ۲۹، ۳۰، ۱۵۸، ۱۷۶، ۱۸۶ و ۲۱۳ رشد تکنولوژی آموزشی مراجعه کنید.